

Dr. I. NEGRESCU

A. S. PUȘCHIN
ȘI
BASARABIA

CHIȘINĂU
TIPOGRAFIA „TIPARUL MOLDOVENESC”
1937

Dr. I. NEGRESCU

A. S. PUȘCHIN
ȘI
BASARABIA

(Extras din „Viața Basarabiei” Nr. 1-2/937)

CHIȘINĂU
TIPOGRAFIA „TIPARUL MOLDOVENESC”
1937

101.1.09

821.161.1.09 Tuskim, Nussanar, dyl

P 99

929 Pustku, A. S

908581V

Consiliul Județean Cluj
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

DP/P 99

A. S. Puşhín

A. S. Puşchin şi Basarabia

La 10 Februarie, 1937, literatura universală va marca pe cadranul timpului împlinirea unui secol de la moartea genialului poet rus, Alexandru Sergheievici Puşchin.

Urgisit şi exilat în timpul vieţii, poetul, după moarte rămânând contemporan cu toate epocile, a pus posteritatea în cele mai paradoxale situaţii ; într'adevăr, la 1899, Rusia despotică a ţarilor a îmbrăţişat, a revindicat şi a sărbătorit cu cel mai tumultuos entuziasm centenarul naşterii poetului ; astăzi, Rusia comunistă a Sovietelor depăşeşte pe înaintaşi prin pregătirile uriaşe pe care le face pentru a sărbători centenarul morţii poetului, punând sub teacuri milioane de exemplare din opera sa, turnând în bronz şi săpând în marmură statui, care să întunece, prin strălucirea lor, pe acele din epoca ţaristă.

De fapt, poetul nu aparţine numai rasei sale : el a intrat în panteonul nemuritoarelor valori artistice universale, consacrat ca o glorie a umanităţii.

Dar, pentru noi, Români, comemorarea centenarului lui Puşchin nu este numai prilejul unei priviri în perspectivele civilizaţiei general omenesti ; dacă noi am reţinut, uneori, faptul influenţelor culturii şi literaturii ruseşti asupra unor scriitori ai noştri, avem, de astă dată, prilejul să surprindem, dimpotrivă, influenţele şi reflexele mediului şi naturii moldoveneşti a Basarabiei, în opera nemuritorului poet, ceea ce adaugă astfel un nou element de contribuţie românească la edificiul culturii şi literaturii ruseşti, susţinut de un Antioh Cantemir, Petru Movilă, Alexandru Sturdza ş. a. De aceea, evocând, în rândurile care urmează, liniile generale ale vieţii şi activităţii literare ale poetului rus Puşchin, vom sublinia cu deosebit interes epoca petrecută de poet pe pământul Basarabiei.

A. S. Pușchin s'a născut sub domnia țarului Pavel, la 1799, în Moscova. Intre străbunii săi, după mamă, poetul însuși a identificat și a descris pe negrul Ibrahim Hanibal, „Arapul lui Petru cel Mare”, păstrând o deosebită afecțiune pentru bunica sa, Maria Aleksievna, femeie energică și întreprinzătoare și, mai ales, pentru doica sa, Arina Rodionovna, de la care a auzit, pentru prima oară, poveștile și cântecele populare, ale căror ecouri vor apărea în povestirile sale de mai târziu ¹⁾.

La căminul părintesc, în anii copilăriei, dela 1799—1811, o serie de profesori străini, după deprinderile timpului, predară viitorului poet cunoștința limbilor occidentale, din care el își însuși, cu deosebire, limba franceză, stăpânind-o ca și pe cea maternă. Timpul petrecut în satul de lângă Moscova, unde familia sa se retrăgea în timpul verii, îi adânci în suflet sentimentul naturii; iernile însă le petrecea citind cu lăcomie, fără nici o rânduială, toate cărțile din biblioteca tatălui său.

La 1811, începu studiile la cursul liceal, unde se punea în special un viu interes pentru literaturile străine și literatura națională.

Pușchin își începu de timpuriu activitatea literară, publicând primele sale versuri la 1814, atrăgând atenția cercurilor literare și strângând, apoi, legături de prietenie cu scriitorii consacrați ai timpului, ca Jucovschi, Karamzin, Batiușcov, Dimitriev ș. a. ²⁾

Chiar din aceste prime încercări poetice s'a distins natura inspirației originale a tânărului poet din realitatea vieții rusești. Terminând liceul, Pușchin, după insistențele tatălui său, renunță la cariera militară și plecă la Petersburg, unde trăiau acum părinții săi, intrând curând în societatea literară Arzamas, în care se grupau tinerele generații de scriitori ai școlii romantice ³⁾,

¹⁾ A. M. Scabicevski, Alexandru Sergheievici Pușchin, schiță biografică, la ediția a opta a operelor lui Pușchin, scoasă de Pavlencov, Petersburg, 1910, pg. I—LX.

²⁾ A. I. Srebnitșchi, Pușchin și istoria rusească, în Sbornicul I. Pasadokii „In amintirea lui Pușchin” II, Chiev 1900, pg. 24.

³⁾ M. I. Blagorazumov, Insemnătatea activității literare a lui Pușchin. Ibidem pg. 327.

adversari ai vechilor scriitori clasici din societatea „Convorbirea iubitorilor de literatură rusească“ de la Moscova, precum și a celor de la „Vestitorul Europei“. La una din seratele date de Jucovschi, ceti Pușchin din poema sa „Ruslan și Liudmila“. Ser-

N. O. Pușchin — mama poetului

viciul, pe care îl ocupa în Ministerul de externe, permitea poetului accesul în cele mai nobile cercuri din Petersburg. Dar, cu toată viața risipită în petreceri și serbări, A. S. Pușchin găsi timp să lucreze patru ani la poema sa „Ruslan și Liudmila“, a cărei apariție la 1820, fu salutăată de corifeii școalei romantice ca o capodoperă literară și, în acelaș timp, criticată sever de cercurile scriitorilor clasici ¹⁾.

¹⁾ M. N. Speranschi: Prietenii și dușmanii lui Pușchin în literatură, în Sbornicul cit., pg. 35.

Reprezentanții literaturii tinere se grupară, din ce în ce mai mult, împrejurul lui Pușchin, în a cărui originalitate ei vedeau triumful definitiv împotriva tradițiilor vechei literaturi de imitații.

Versurile lui Pușchin erau, acum, învățate și răspândite în numeroase manuscrise, iar epigramele colportate cu profuziune ¹⁾.

Ideile de libertate, care își făceau pe atunci un drum subteran în societatea rusească, nu puteau să rămâie străine, mai ales de pana tânărului și avântatului poet.

În acest timp, la Petersburg, se răspândeau o sumedenie de versuri îndrăznețe, epigrame, satire anonime la adresa guvernului, al căror autor fu bănuț a fi Pușchin. Pedepsa de exil în Siberia, care-l amenința, fu comutată cu deportarea în sudul Rusiei, în urma înaltelor intervenții ale lui Karamzin. Astfel, la 5 Mai, 1820, Pușchin părăsi Petersburgul. Ajuns la Ecaterinoslav, poetul se îmbolnăvi și, într'o stare disperată, fu găsit de prietenul său Raevski, care pleca într'o călătorie spre Caucaz. La stăruințele acestuia, generalul Inzov, în a cărui supraveghere Pușchin fusese încredințat, îi permise să plece, împreună cu familia generalului Raevski, pentru câțva timp, în Caucaz. Natura Caucazului înzdrăveni fizicește pe poetul obosit și bolnav, și totodată îi oferă noi izvoare și motive de inspirație.

Astfel, în viața poetului, această deportare în sudul Rusiei avu o deosebită însemnătate. Natura măreață îi îmbogăți fantazia cu impresii noi, din variatele tablouri ale ținuturilor meridionale.

Poema „Prizonierul din Caucaz“ este datorită impresiilor puternice ale Caucazului și Crimeiei din perioada anilor petrecuți de Pușchin în sudul Rusiei. Tot în acest timp se exercită asupra lui Pușchin influența lui Byron.

După întoarcerea din Caucaz, — întrucât generalul Inzov, în al cărui serviciu și supraveghere Pușchin se afla, fusese transferat, provizoriu, la Chișinău — trebui și poetul să se îndrepte spre Basarabia. La Chișinău Pușchin va fi poposit la 20 Septembrie, deoarece la 24 Septembrie, 1820, el scrie fratelui său că se afla

¹⁾ P. S. Bogdanovici: Personalitatea lui A. S. Pușchin, după scrisorile și însemnările sale, în Sbornicul cit., pg. 97.

în Basarabia. Pe soclul, care poartă și astăzi bustul poetului, din grădina publică a Chișinăului, sunt săpate cuvintele din versurile lui Pușchin „Către Ovidiu”: „Pe aici, făcând să răsune pustiul cu lira-mi nordică, am rătăcit eu”, după care urmează înscripția anilor: 1820, 1821, 1822, 1823. În adevăr, Pușchin, luând în seamă și călătoriile făcute atât în Basarabia, la Tighina, Cetatea Albă, Bolgrad, Izmail, până la țărmurile Mării Negre, în tovărășia ofițerului I. P. Liprandi, acel care a scris, apoi, prețioasele amintiri asupra vieții poetului în Basarabia, precum și călătoriile făcute peste Nistru, la Camenca, Kiev și Odessa, a trăit în capitala Basarabiei până la sfârșitul lui Iunie, 1823, când plecă la Odessa, unde fusese strămutată reședința serviciului său.

Cercetătorii vieții lui Pușchin în Chișinău, descriu orașul acesta în colori mohorite, arătându-l locuit pe atunci de o populațiune foarte împestrițată; pe lângă o majoritate de moldoveni se aflau atunci evrei, bulgari, greci, turci, maloruși, nemți, caraini, arnăuți, francezi, italieni, fie-care cu limba, cu obiceiurile și îmbrăcămintea lor specifică ¹⁾. În volumul schițelor și povestirilor sale basarabene, Olga Nacco a evocat viața poetului rus în mediul acestei populațiuni eterogene a Chișinăului de la 1800, colorându-și povestirea cu mult element descriptiv local. În Chișinăul fără pavaje, fără trotuare, fără lumină, pe la sfârșitul lunii Sept., 1820, când viața orașului, spune Olga Nacco, începe să clocotească de pregătirile pentru iarnă și de veselie nunților populare, apare Pușchin și găzduiește la casa „mesceaninului Naum”, a cărui soție, Măriuca, vorbind cu poetul, i se adresează și-i răspunde moldovenește, ceea ce îl familiarizează cu această limbă, pe care o aude pentru prima oară. Din această casă, unde a poposit prima dată, așezată pe strada Pruncul, pleca poetul să hoinărească, singuratic, prin partea de jos a orașului, cu căsuțele împrăștiate fără ordine, cu străzile întortochiate, în acest „labirint al furnicilor” ²⁾, cum îl numea Pușchin. În curând poporul îl cunoaște că este funcționarul lui Inzov; ză-

¹⁾ I. P. Bartenev: Pușchin în sudul Rusiei, Moscova, 1914, pg. 49.

²⁾ Olga Nacco: Povestiri și schițe basarabene, Odessa, 1901, pg. 1-52

rindu-l de departe, moldovencele se gâtesc și-și strigă una alteia: iaca vine cuconășul Pușcă. Parcurgând marginile orașului el, adună impresii variate ; tot ceea ce apare ca frumusețe și originalitate se imprimă în sufletul sensibil al poetului ¹⁾). Aceste descrieri și încadrări în coloarea timpului, pe care le încearcă Olga Nacco, în povestirea sa închinată amintirii lui Pușchin, corespunde relatărilor pe care ni le-au lăsat martorii oculari ai vieții lui Pușchin în Chișinău, cum sânt acele ale ofițerilor Gorciacov și Veltman, în amintirile lor ²⁾).

„Pușchin își consacră dimineața, — afirmă Veltman, — în plimbări inspiratoare, în afară de oraș, cu un creion și o foaie de hârtie ; la întoarcere foaia era scrisă ; din aceste perle, aruncate la întâmplare, el alegea pe cele mai prețioase și din ele își alcătua firul povestirii în poemele : „Prizonierul din Caucaz“ și „Frații bandiți“. Când se întetea căldura zilei, Pușchin se retrăgea în atmosfera răcoroasă a casei, selecționa impresiile fugitive de dimineață, se cufunda în vechile manuscrise sau în lectură. A doua parte a zilei, Pușchin o petrecea, de obicei, în societate, întorcându-se acasă noaptea.

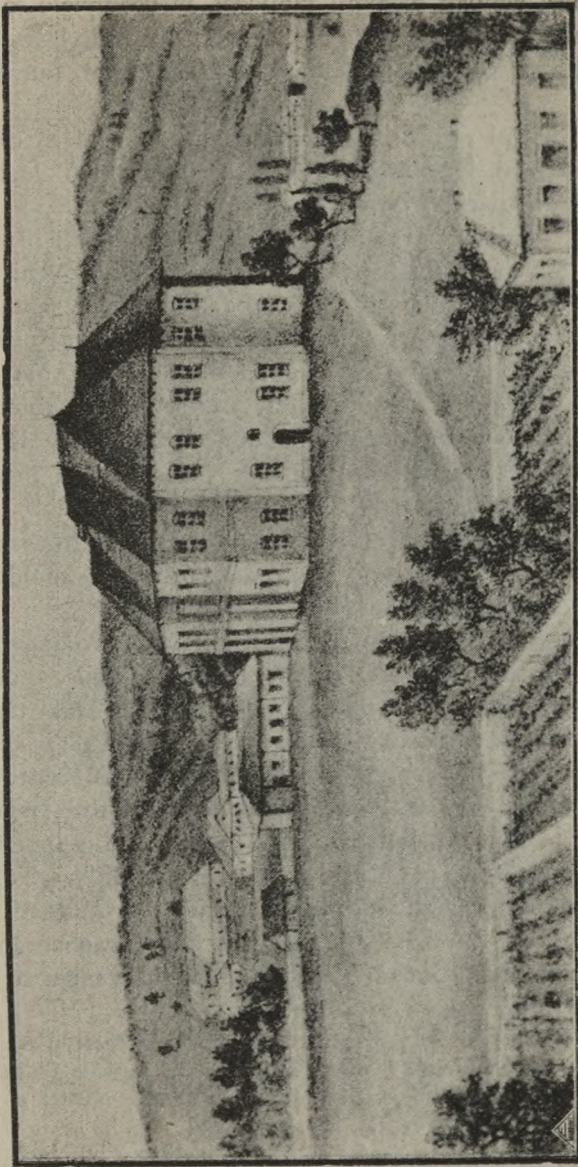
Masa nu o lua acasă, ci la Inzov, la Orlov, la cunoștințele sale ospitaliere din Chișinău sau la restaurante. La Chișinău, poetul a avut cu el pe bătrânul Nichita, care apoi i-a condus trupul neînsuflețit la mănăstirea Sviatogorsk ³⁾.

Tot Olga Nacco evoacă în povestirea sa societatea mai înaltă a Chișinăului și balurile la care lua parte și Pușchin, în lunile de iarnă, în casele boierilor, zugrăvite în coloarea locală. În salon, la mese încărcate cu multe dulciuri și băuturi răcoritoare, stăteau doamnele mai în vârstă cu gazda și vorbeau șgomotos. În camerele următoare jucau cărți bărbați de vrăste diferite și funcționari ruși, iar în cea din urmă cameră, mare, în nori deși de fum de tutun, pe divanuri în jurul mesei cu sticle de vin și

¹⁾ Olga Nacco, Op. cit. pg. 45.

²⁾ Cf. I. Halippa, Orașul Chișinău din timpul când trăia în el A. S. Pușchin 1820—1823, Chișinău 1899.

³⁾ Calendarul zilelor lui Pușchin, Chișinău 1937 pg. 32 editat de Evs-tratie Niegovschi.

Casa unde a trăit A. S. Pușchin în or. Chișinău (Inzov)

cești de cafea, stăteau bătrânii tacticoși, în costumele lor orientale, în halaturi lungi de mătăasă colorată, cu brâie late, brodate. Ei fumau din ciubuce lucrate în chihlimbar, argint, aur și pietre scumpe.

În tot timpul prânzului, orchestra era obligată să cânte cântece moldovenești. La sfârșitul balului, tinerii luau la hora românească și pe bătrânii boieri moldoveni ¹⁾.

Luând, deseori, parte la astfel de petreceri ale băștinașilor basarabeni, Pușchin veni în contact cu boierii moldoveni, ca Bartolomeu, mare proprietar, a cărei fiică, Pulcherița, spune Șimanovschi, i-a servit poate de model poetului în alcătuirea poeziei sale „Fecioara”, din 1821; apoi familiile Balș, Mavrogheni, Pruncul, prințul Ipsilante, Sturdza, guvernatorul Basarabiei—Constantin Catacazi, vice guvernatorul Matei Crupenschi, Roznovan, Șuțu, Polihroni, Caragea și altele, apar, deseori, în însemnările poetului din vremea petrecută la Chișinău ²⁾.

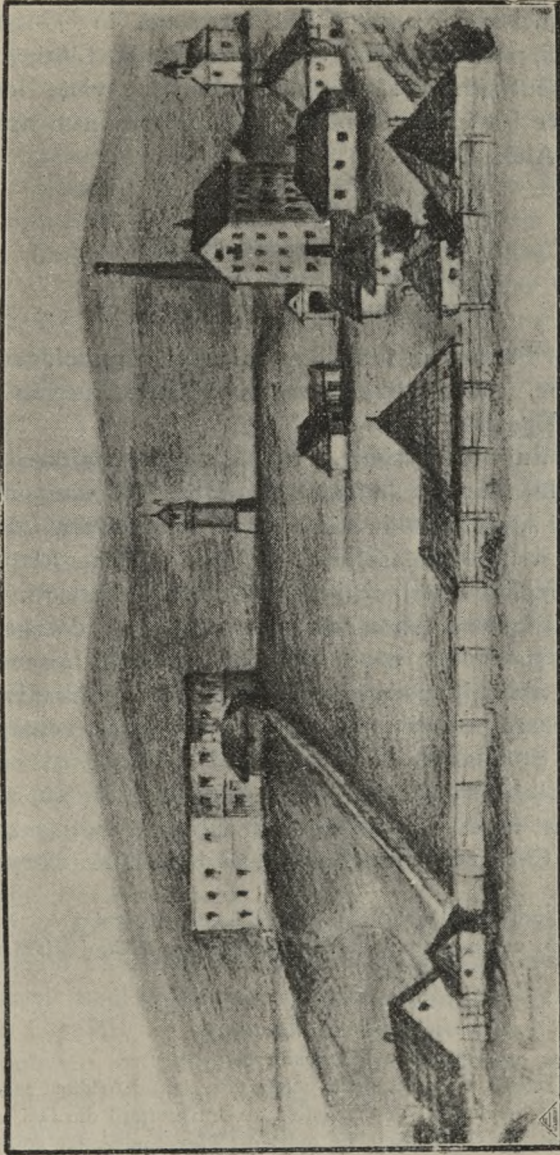
Un timp mai îndelungat Pușchin l-a petrecut în casa locuită de generalul Inzov, încercând acolo să vorbească moldovenește cu moș Toader, bătrânul servitor al generalului.

În acest Chișinău și în împrejurimile lui, a conceput poetul o parte din poeziile sale lirice, din povestirile, poemele și romanele sale, dintre care unele au fost tipărite mai târziu, iar la altele a continuat să lucreze și după plecarea sa din Basarabia ³⁾. Astfel, se citează, ca aparținând epocii petrecute de Pușchin în Basarabia, următoarele producțiuni: „Șalul Negru”, denumit chiar de atunci „cântec moldovenesc”, tradus apoi în românește de C. Negruzzi; „Muza”, „Către Ovidiu”, „Napoleon”, „Apus de soare”, „Dedicație lui Ceadaev”, „Cântecul despre năzdrăvanul Oleg”, „Via”, dedicație „Ficei lui Carageorghe”, apoi povestirea pierdută „Duca”, o tradițiune moldovenească din sec.

¹⁾ Olga Nacco: Schițe și povestiri basarabene, Odessa, 1900, pg. 1-52.

²⁾ A. N. Șimanovschi: Alexandru Sergheievici Pușchin, Chișinău, 1900, pg. 58—68, și E. Gane: Motive moldovenești în creația poetică a lui A. S. Pușchin, Viața Basarabiei, Anul II, No. 7, pg. 388.

³⁾ F. N. Ivanov: Însemnătatea activității literare a lui A. S. Pușchin. Sbornicul cit., II, Chiev, 1900, pg. 285.

Ruinile casei lui Inzoy in or. Chişinău.

al 17-lea, „Dafna și Dabița”, o tradițiune moldovenească din 1663, „Fântâna Bahcisarai”, care a fost terminată în Odessa, „Frații bandiți”, apoi, poema „Țigani”. În împrejurimile Chișinăului, Pușchin a cunoscut șatrele de țigani, a cunoscut viața lor hoinară și liberă, care i-a inspirat poema „Țigani”, tradusă, apoi, în românește de Alex. Donici.

„Cu șatrele, din loc în loc,
 „Țigani prin Bugeag se poartă,
 „Neprihănind a lor noroc
 „Sau nestatornica lor soartă”¹⁾...

Istoricii literari au înregistrat diferite versiuni, care de care mai fantastice, asupra împrejurărilor în care Pușchin a alcătuit poema sa „Țigani”.

Astfel, după o versiune, Pușchin s'ar fi inspirat de la șatra de țigani a lui Manole, întâlnită în părțile Bâcului, unde văzu pe frumoasa Arghira, soția cântărețului din scripcă Urgan, ucisă alături de trupul neînsuflețit al unui tânăr. Altă versiune redată de nepotul scriitorului basarabean Stamati, arată că Pușchin ar fi întâlnit tabăra de țigani în partea de sus a orașului Chișinău și, anume, spre satul Buicani. Alții au susținut că Pușchin și-a alcătuit poema având ca model pentru Zamfira pe frumoasa Șucara — Liudmila Inglezi, care fusese cumpărată de la o tabără țigănească de proprietarul Bodescu și care, după moartea acestuia, s'a măritat după Inglezi. Alții au afirmat că Pușchin a fost întâlnit în pribegie cu taberele de țigani, mult mai departe de Chișinău, între Bolgrad și Ismail. În sfârșit, Zamfir

¹⁾ A. Donici a închinat această traducere Cneazului A. N. Cantacuzino spunând în versurile pe care le pune înainte, cu titlul „Hărăzire” :

„Ideata jucărie
 A poetului rusesc,
 Cu respect și bucurie
 Cneazului o hărăzesc”

Poema Țigani a fost studiată comparativ, textul original rusesc și textul românesc, la Seminariul de Slavistică al Universității din Iași, de sub direcția d-lui prof. Ilie Băbulescu, de către d-l Alex. Epure, iar studiul s'a publicat în Arhiva, Iași, vol. XXXVIII,

Arbure, nepot al Ecaterinei Zaharievna Stamo, ne relatează o versiune povestită de această mătușă a sa, care s'a aflat pe vremuri în bună prietenie cu poetul rus Pușchin, locuind alături de Inzov, în casa generalului Grabovschi. Constantin Zaharievici Ralli, fratele Ecaterinei, în casa căruia adesea venea Pușchin, fiind proprietarul moșiilor Dolna și Iurceni, din jud. Chișinău, plecă odată, împreună cu Pușchin, să-și viziteze moșiile. În pădurea dintre aceste două sate ei întâlniră o tabără de țigani, cu frumoasa Zamfira, de care Pușchin fiind fermecat, se așeză în tabără. Intr'o bună dimineață însă, când Pușchin se deșteptă, frumoasa Zamfira dispăruse cu un țigan tânăr.

Tot din împrejurările vieții localnice basarabene, este inspirată povestirea „Cârdjaliu”.

Aici, în afară de interesul mare pe care poetul îl purta pentru mișcarea de emancipare a Greciei de sub stăpânirea turcească, fiind, într'un moment, gata a se înrola — ca Byron, la Missolonghi,—în această luptă de eliberare, susținută de Ipsilante, Pușchin descrie aspectele vieții locale din Basarabia, cum este în fragmentul privitor la căruța poștei: „La poarta închisorii stătea căruța de poștă. Acest cărucior scund, impletit, la care încă nu de mult se înhămau, de obicei, șase sau opt gloabe. Moldoveanul mustăcios, cu căciula de miel, șezând călare pe una din ele, la fiecare minută striga și pocnea din bici, și căluții lui alergau într'un trap destul de mare. Dacă unul din ei stătea, îl deshăma, cu injurături grozave și îl lepăda pe drum, neingrijindu-se de soarta lui, fiind convins că la întoarcere îl va găsi în acelaș loc pascănd, liniștit, pe câmpia verde. Nu rare ori s'a întâmplat, ca drumețul, plecând de la o stație cu opt cai, să ajungă la alta cu doi. Așa era cu cincisprezece ani în urmă. Acum, în Basarabia rusificată s'au introdus căruța și hamurile rusești”.

Describe apoi înfățișarea localnicilor, care se îngămădiseră să vadă pe Cârdjali, la scoaterea lui din închisoare: „Arnăuți cu îmbrăcămintea lor pitorească și ruptă, moldovence bine făcu'e cu ochi negri și cu copii în brațe, înconjurau căruța”.

În sfârșit tot în Basarabia Pușchin a început romanul în versuri „Eugeniu Oneghin”, care brodat pe o fabulă de altfel foarte

simplă, ce-ar îngădui paralelisme cu motive similare din literaturile popoarelor occidentale, în special din cea franceză, oglin-dește, în mai multe mii de versuri, eterna neliniște a sufletului omenesc.

Cercetătorii care au urmărit, cu o mare bogăție de amănunte, viața lui Pușchin în sudul Rusiei, la Ecaterinoslav, în Caucaz, în Crimeia, la Odessa și la Chișinău, subliniază urmele și influențele pe care viața din Basarabia le va fi lăsat în sufletul poetului. A. N. Șimanovschi conchide astfel studiul său asupra poetului Pușchin: „Și astfel Chișinăului și, în general, Basarabiei, i-a fost hărăzit prin voia soartei să joace în viața lui A. S. Pușchin și în dezvoltarea personalității lui artistice și umane un mare și binefăcător rol”¹⁾. Iar P. I. Bartenev ne raportează astfel plecarea lui Pușchin din Chișinău:

„F. F. Vighel îi scrisese la Odessa²⁾, că bătrânul Inzov îl cheamă îndărăt la el și că doamnele din Chișinău îi duc dorul. Pușchin îndată se întoarce să-și ia adio de la Chișinău. Aceste două zile le petrecu în casă la N. S. Alexeev, căruia îi scrisese apoi (în Noembrie 1826) amintindu-și de Basarabia: „Nu pot să-ți exprim sentimentele mele la primirea scrisorii tale. . . Ecourile Chișinăului... râul Bâc... Dragul meu, tu m'ai reîntors iarăși în Basarabia. Mă văd iarăși printre ruinele ei, în cămăruța mea întunecată, în fața ferestrei cu gratii sau la tine, dragul meu, în luminoasa și curata ta căsuță țărănească”; la aceste cuvinte, prin care poetul își exprima melancolia și nostalgia pe care o simțea la amintirea vieții lui de altădată, din Basarabia, s'ar putea adăoga încă versurile din poezia sa către Baratânski:

„Regiunea aceasta pustie
„E slântă pentru un suflet de poet”³⁾

Bazat pe o amănunțită consultare a bibliografiei asupra vieții lui Pușchin în Basarabia și, în special, pe lucrările mai noi

1) „Alexandru Sergheievici Pușchin” — Chișinău, 1900.

2) „Pușchin în sudul Rusiei” — Moscova, 1914, pg. 171.

3) E. Gane: Motive moldovenești în creația poetică a lui A. S. Pușchin — Viața Basarabiei, Anul II, No. 7, pg. 388.

de această natură, cercetătorul basarabean E. Gane și-a intitulat judicios studiul său referitor la această problemă: „Motive moldovenești în creația poetică a lui A. S. Pușchin“. În opoziție cu vechile păreri ale istoricilor literari, care nu cunoșteau, de fapt, realitățile vieții basarabene și cari treceau în grabă explicând, adeseori, superficial, epoca trăită de Pușchin în Basarabia, prin ușurința, prin temperamentul „african“, prin sensibilitatea „satanică“ a poetului, d-sa a încercat să descifreze și să reliefeze convingențele dintre natura și oamenii celei mai de răsărit provincii românești și personalitatea artistică a poetului rus Pușchin.

Trăind în mediul de boieri moldoveni și coconițe moldovence, luând parte la diferitele petreceri și baluri în casele acestor moldoveni, ascultând cântecele moldovenești, amestecându-se, uneori, chiar și la horile și jocurile populare, era firesc ca poetul să se intereseze de limba moldovenească. „Că A. S. Pușchin a iubit limba moldovenească și s'a ocupat serios de ea, putem înțelege și din faptul că a compus un dicționar ruso-român, care însă, din nefericire, n'a ajuns până la noi“¹⁾. De asemenea, este de remarcat observația, pe care o face acelaș autor al studiului mai sus citat, că A. S. Pușchin este primul și singurul dintre ruși, care n'a schimonosit numele Moldovei. A. S. Pușchin scrie corect cuvântul Moldova și derivatele lui: „moldovan“ și „moldovenesc“ și nu cum scriu Rușii: Moldava ori Moldavia și derivatele: „moldavan“ și „moldavskii“²⁾.

O forță, mai presus de orizontul înțelegerii omenești, face din sufletul poetilor geniali, sensibile instrumente de înregistrare ale raporturilor celor mai subtile, mai estetice și mai artistice, din elementele naturii, care ar fi rămas, altfel, pentru muritorii de rând, deapururi taine de nepătruns. Coloritul aspectelor din configurația geografică a mediului trăit, clocotul de viață inconjurătoare vibrează în lira minunată a sufletului poetic, infiltrând reflexele lor în constelația realizărilor artistico-literare, fără a

¹⁾ E. Gane — Op. Cit.

²⁾ E. Gane — Ibidem.

lăsa uneori posibilitatea, ca și undele nevăzute, de a le urmări firul cronologic.

„Pe aici, făcând să răsune pustiul, cu lira-mi nordică, am rătăcit eu”...

Astfel, la 10 Februarie, 1937, poporul vecin a celor mai mult de o sută de milioane de suflete, proslăvind centenarul morții poetului Pușchin, va simți, poate, în armoniile și în orchestrația bogată a poeziei lui și fiorul melodiilor răsfrânte din zilele pe care poetul le-a petrecut dincolo de granițele etnice ale pământului rusec, în Basarabia înlăntuită atunci și victimă și ea, ca și poetul acelorași forțe cotropitoare împărătești, în mijlocul aceluia popor ospitalier, despre care Lew Tolstoi avea să spuie mai târziu în jurnalul său de călătorie: „Soarta acestui popor s'a zămislit din farmec și tristețe”.

Dacă, în cadrul literaturii rusești, opera lui Pușchin a determinat un curent literar reprezentat prin poeți ca Antoniu Delvig, Eugeniu Baratânschi, Alexandru Griboedov și alții, în schimb, asupra literaturii române, influența poeziei sale a rămas aproape inexistentă. De fapt, opera lui Pușchin a fost la noi mult mai puțin cunoscută de cât operele scriitorilor ruși de mai târziu, ca Dostoievski, Cehov sau Turghenev. În adevăr, în afară de traducerile lui C. Negruzzi, Al. Donici și, mai târziu, ale lui Al. Mateevici, numai cu totul sporadic întâlnim tălmăciri din opera poetului rus în limba română, precum a fost, bună-oară, povestirea Cărdjaliul. Scriitorul basarabean Alexandru Sturdza a istorisit, tot în limba rusească, întâlnirea cu Pușchin, în casa surorii sale Roxandra Sturdza, la Odessa ¹⁾. Mai de grabă au fost popularizate, dacă se poate spune astfel, operele lui Pușchin prin Opera Română, care a înscris în repertoriul ei parte din operele poetului rus ca „Dama de pică” și „Eugeniu Onieghin”, în muzica celebrului compozitor Ceaikovski.

Intors din această departare în sudul Rusiei, pentru Pușchin fu binefăcătoare și apropierea cu nemuritorul poet polon Mișchevici ²⁾.

¹⁾ Viața Basarabiei, Anul I, No. 4, pg. 26-27.

²⁾ F. P. Kutnevici: Însemnătatea lui Pușchin în ist. lit. rus. în Sbornicul cit., Vol. II, Kiev, 1900, pg. 527.

Dar curând Pușchin fu din nou suspectat și, la 1824, izolat în guvernământul Pskov. Aici, în satul Mihailovskoe, sub supravegherea severă a tatului său, situația lui Pușchin deveni mai tristă și, datorită numai intervenției lui Jukovski, el căpătă mai multă libertate, permițându-i-se accesul prietenilor.

Din acest timp durează legăturile cu Doamna de Kern, careia i-a închinat cunoscutele versuri :

„Imi amintesc de minunata clipă,
 „Când inainte-mi tu te-ai arătat,
 „Fantasmă, care'n visuri se'ntiripă,
 „Al tramusefii geniu întrupat.

„In întuneric mut, în exilare,
 „A mele zile fără soare mor,
 „Pustii de Dumnezeu, de inspirare,
 „Pustii de lacrimi, viață și amor.

„La sutletului deșteptare'n pripă,
 „Tu dinainte-mi iar te-ai arătat,
 „Fantasmă, care'n visuri se'ntiripă,
 „Al tramusefii geniu întrupat.

„Și din adâncuri inima mi tresare
 „Și pentru ea, în clipele-mi ce sbor,
 „A reinviat credință, inspirare
 „Și lacrimi și viață și amor ¹⁾.

Acum poetul lucrează și desăvârșește o parte din operele sale ca „Prorocul“, „Drumuri de iarnă“ și continuă romanul, început în timpul exilului din sud, în Basarabia „Eugeniu Oneghin“. Acest roman a constituit, poate, cea mai răspândită și mai populară operă a lui Pușchin, cu toate că poetul, după propria-i mărturisire, prețuia mai mult pe „Boris Godunov“.

Oneghin, eroul romanului, retras departe de șomotul orașului spre a-și afla liniștea la țară, întâlnește pe Tatiana, o tânără

¹⁾ Traducerile în versuri din operele lui Pușchin, citate în paginile următoare, aparțin autorului acestui studiu.

fată nevinovată, care se îndrăgește de el și care în cele din urmă se hotărăște să-i scrie, spre a-i mărturisi iubirea ei mistuitoare ; scrisoarea Tatianeî, în care ea își exprimă uneori iubirea până la umilință, ca în versurile :

„*Ci crede-mă, din umilința mea*
 „*Nimic, în veci, n'ai fi putut afla*
 „*O rază de nădejde de-aș avea*
 „*Că ror, oricum, dar iar în calea mea*
 „*În sat la noi te voi putea vedea*
 „*Numai s'aud a tale vorbe'n cale*
 „*Doar un cuvânt să-ți pot rosti în șoapte,*
 „*Și apoi... eu să visez și zi și noapte*
 „*Un singur gând — al revederei tale !*

Alteori, revolta împotriva soartei :

„*De ce-a mai fost lăsat să vii la noi ?*
 „*În tundul surd al unui sat uitat*
 „*De tine-n veci n'aș fi știut — și apoi*
 „*N'aș ti gustat amarul ne'mpăcat !*

Pentru ca până în cele din urmă să-și exprime înfrigurarea capitulării definitive :

„*Vezi, vioța mea aicea-i o himeră*
 „*Ființa-mi nimeni nu-i s'o înțeleagă ;*
 „*Trudită'n gânduri mintea-mi se desleagă*
 „*Și'n surd pustiu mă văd murind stingheră...*
 „*Te aștept ; tu doar cu-o singură privire*
 „*Dă viață oșteptărilor, credinței,*
 „*Sau — prăbușește visul suferinței,*
 „*Vai ! meritata mea ba'jocorire !*
 „*Stârșesc ! mi-e grooză să mai recitesc !*
 „*De trică mă cutremur, de rușine,*
 „*Dar prin onoarea ta îmi întăresc*
 „*Puterile încrederii în tine !*

Oneghin, deși mișcat de gingășia sentimentului Tatianeî, îi respinge dragostea, simțind că nu o poate împărtăși :

Și-n tața lui atuncia răsărită
„Fu mica Tani, palidă, mâhnită ;
„Un vis frumos s'a scoborit s'alinte
„Neprihănit, teeric, a lui minte :
„Poate că vechea tlocără-a simțirii
„O clipă s'a trezit. Dar deșteptat
„N'a vrut să lase pradă amăgirii
„Un suflet candid și îndurerot.

Și astfel Oneghin, întâlnind pe Tania în parc, îi răspunde :

„Nu voi vorbi'n scilipiri de madrigal,
„Găsind de mult visatu-mi ideal.
„Tovarăș numai tu puteai să tii
„Vieții mele fără bucurii ;
„Dar eu n'am tost ursit spre tericire,
„Străin de ea e'n veci sufletul meu,
„Zădarnică-i a ta desăvârșire .
„De dânsa-s pe deplin nevrednic eu...
„Și dacă plângi, cu lacrimile tale
„Tu nu-mi mai poți mișca inima mea ;
„Ele-ar putea-o numai tulbura.
„Iluziile, anii nu revin
„Și sufletul nu-mi pot întineri
„Eu.. drogoste de tracte îți închin“...

Astfel Tatiana se desparte de Oneghin închizându-și în suflet, pentru totdeauna, iubirea neîmpărtășită. Peste câțiva ani însă, Oneghin o întâlnește iar pe Tatiana, acum o prințesă strălucitoare, măritată cu un bărbat bătrân. De această dată Oneghin îi scrie Tatianeii mărturisiri înflăcărate. La întâlnire însă, Tatiana îi amintește cât de aproape a fost altădată fericirea și, cu toată iubirea pe care i-o păstrează încă, de această dată ea respinge ¹⁾. Romanul capătă o mare extindere, de șapte mii de versuri, datorită mai ales interesantelor digresiuni, care pare

¹⁾ A. A. Elciucova: Femeile ruse în operele lui Pușchin, în Sbornicul cit., pg. 494.

că se desprind uneori din firul acțiunii. Un astfel de episod este bună-oară duelul lui Oneghin cu Lenschi, nefericitul poet, care îi citea lui Oneghin versuri intrupate din melancolia iubirei sale, și din iubirea pentru viață, sub presentimentul morții apropiate :

„In luptă gândului nădejdea-i disprețuită și înfrântă,
 „Mormântul cu nimicnicia-i deapururea mă inspăimântă :
 „Pustiu ne mai pătruns de gânduri și nici de cea dintâi iubire ;
 „Intricoșat privesc la viață și iar posomorita-mi fire,
 „Robind-o vieții, voi prin timpuri s'o port, ca chipu-i adorat
 „Să s'adâncească și să ardă în sufletu-mi îndurerat“.

Cufundat în liniștea din satul Mihailovscoe, activitatea literară a poetului devine din ce în ce mai rodnică ; el dă la iveală povestirea „Arapul lui Petru cel Mare“, povestirea „Dubrovski“, în care, între altele, arată primejdia iobăgiei ¹⁾). Induioșat de starea țăranilor iobași, el își exprimă și în alte producțiuni, în versuri, dorința de a vedea poporul scăpat de cnut și de robie, de a vedea zorile libertății pătrunzând și asupra patriei sale, ca în poezia „Satul“.

Mișcarea din 1825, cu catastrofa din Decembrie, găsindu-l pe Pușchin în izolarea de la Mihailovskoe, i-a cruțat riscul unei noi aventuri ²⁾). La 1826 țarul Nicolae I ridică îngrădirile libertății lui Pușchin și acesta putu să plece la Moscova.

Poetul fu prezentat chiar țarului. Acum el publică fanteziile dramatice : „Mozart și Salieri“, „Viteazul sgârșit“, „Oaspețele de piatră“.

De asemeni, tragedia „Boris Godunov“, o pagină din timpurile cele mai întunecate și triste din istoria Rusiei, care însușește totuși o robustă credință în viitorul poporului rus, precum și poemul „Poltava“, în care evocă unul din cele mai critice momente din istoria Rusiei, când Carol XII, trecând în Malorusia, câștigă de partea sa pe Mazepa — om înzestrat cu multă pricepere și experiență și iubit de popor.

¹⁾ M. N. Berejkov : Pușchin ca istoric al vieții rusești ; Pamiati Pușkina, Kiev, 1900, pg. 22.

²⁾ K. Waliszewki : — Literatura rusă, Paris, 1900, pg. 151—181.

La 1831, Pușchin se căsătoriește cu Natalia Nicolaevna Gonciarov. Activitatea sa literară este susținută. Poetul începe să alcătuiască „Istoria răzmeriței lui Pușchin” și povestirea „Fica căpitanului”, care marchează începutul romanului istoric realist în literatura rusă; povestire plină de un robust optimism, încarnând, în cele două generații ale bătrânului și tânărului Grinev, conștiința datoriei, a caracterului integru, a sacrificiului desăvârșit pentru semenii, prin care înfruntă violența, domnia bunului plac și a cruzimilor ce tulbură și prăbușesc împărățiile; povestire în care resemnarea și smerenia iubirii merge până la fapte eroice pentru ființa iubită.

Pușchin alcătuește, de asemenea, diferitele sale poezii lirice, povestiri populare, precum „Legenda țarului Saltan” ș. a.

În stăruirile sale intitulate „Poetul”, pare-că Pușchin s'a întrevăzut pe el însuși:

„Ci timp cît nu i chemat poetul

„La sfînta-i jertă de-Apolon,

„Pierdut e'n grijele'n deșertul

„Vieții, laș și monoton.

„Și a lirei sfîntă strună tace,

„In suflet visuri sterpe-i mor,

„Obida lumii din el tace

„Cel mai nemernic muritor.

„Dar cînd al cerului cuvînt

„Svoni'n străjuitoarea-i tire,

„Scăldat e sufletu-i 'n avînt,

„Ca vulturul'n nemărginire.

„Il dor petrecerile lumii,

„L'alungă șoaptele omenești,

„La poala idolului humii

„Fruntea lui mîndră n'o zărești.

„Pătrunde aspru și sălbatic

„De glasuri plin și de chemări

„Dumbrăvi cu murmur depărtatic,
„Pustiul pașnicelor mări“.

Ocupând locul de istoriograf oficial, din studiul arhivelor află subiectul povestirilor sale istorice. Simpatiile occidentale, în special franceze, pentru mișcarea revoluționară poloneză din 1831, îi prilejui protestul rimat sub titlul „Calomniatorilor Rusiei“. La 1834, scrie povestirea fantastică „Dama de pică“.

În anul 1836, Pușchin încercă jurnalismul militant, editând ziarul „Contemporanul“, pe care vrea să-l consacre criticei.

La 27 Ianuarie, 1837, în urma unor scrisori anonime, prin care era ofensat, avu loc duelul ultim cu Dantes, fiul ministrului Olandei, baronul de Heckeren, duel fatal pentru Pușchin.

Opera lui A. S. Pușchin a avut un rol precumpănitor în evoluția culturii și civilizației tuturor popoarelor din granițele imperiului rus de altădată; influența acestei opere s'a resimțit prin complexul de idei, credințe și sentimente înalte și nobile ¹⁾, prin poezia de o viforoasă circulațiune, poezie care proclamă, în cele din urmă, biruința binelui asupra răului, a adevărului asupra nedreptății și silniciei, răspândind totdeauna o rază de nădejde în ceasurile de îndoială și de disperare ale sufletului omenesc.

Prin variatele sale alcătuiuri lirice, Pușchin a însuflat șiragurilor de generații, care l-au urmat, sentimentul demnității ²⁾, îndreptând critica sa necruțătoare împotriva tuturor asupritorilor vremii sale, începând cu oda *Volinosti* pentru care a fost deportat și apoi cu epigramele către Arakceev, arhimandritul Fotie, graful Uvarov și „Dedicația către cenzor“. Dar, mai presus de toate sentimentele nobile pe care le-a cântat, poezia sa, în epoca celei mai negre autocrații țariste, a respirat ideia de libertate, în veacul său de cruzime, cum însuși a spus, în poezia „Monumentul“,

¹⁾ A. P. Kadlubovschi: Motivele umanitare în creațiunea lui Pușchin. V. Sbornicul cit., pg. 58.

²⁾ A. X. Zlenco: Pușchin ca poet popular. V. Sbornicul cit., III, pg. 82.

și în aceasta a și întrezărit poetul motivul îndelungatei sale popularități.

În scurta sa viață poetul a cunoscut și amărăciunea carierei literare, atunci când opera sa „Boris Godunov“, bună-oară, pe care poetul a ținut-o șase ani, fără a o publica, nu a mai stârnit admirație și entuziasm ca alte opere ale sale.

N. N. Pușchin (născută Gonciarov) soția poetului

Un reflex al acestor stări sufletești pare că l-a exprimat Pușchin în sonetul intitulat :

„POETULUI“

„Nu prețui, poete, a vulgului iubire !
 „Inflăcărata-i slavă e sgomot trecător.
 „Te-or judeca nerozii și plebea-n nesimțire
 „De răde-va, tu pașnic rămâi, neschimbător.

„Ai singur un imperiu. Pe drumul libertății
 „Chemărilor urmează din slobodul tău gând,
 „A cugetului roadă mereu desăvârșind,
 „Ne închinând înalta ta operă răsplății

Ea-i doar în tine. Tu ești suprema-ți judecată,
 De trudnicele ți tapte de apururi ne'mpăcată.
 Când oare tu tosta-i artistul măgulit

De truda-i? O, las atunci ca plebea să hulească,
 Să scuipe pe altarul cu flăcără cerească;
 Copilăresc neastâmpăr în templu-ți neclintit !...

Une-ori alături de alcătuirile sale lirice, în care a cântat iubirea pentru trecut, pentru prieteni, sentimente patriotice și religioase, găsim poeme cu caracter vesel, umoristic, ca „*Gratul Nulin*“. Deși Pușchin și-a luat eroii operelor sale lirice, epice și dramatice din toate categoriile sociale, arhitectura unitară a operei sale însă, a definit-o prin împăcarea concepțiilor celor mai opuse. Exprimând armonia și muzicalitatea geniului național al poporului rus, prin iubire prin îngăduința și toleranța credinței altora, prin umanism, prin artă, prin eroismul ideilor sale de libertate, Pușchin s'a cristalizat în imaginațiunea poporului său ca o personalitate nemuritoare, formator și creator al poeziei și literaturii artistice rusești.

Conspectul
 Biblioteca Județeană
 "Octavian Goga"

